

קיצור שרשים – מי, מתי, היכן ומדוע?
יהודית קוגל

בהרצאה הנוכחית, המוקדשת למילון עברי שנכתב בפרובנס במאה ה-13 ושהדיר אנג'ל סנו-בדליוס ב-1987, *Un Dictionario Hebreo de Provenza* (Siglo xiii) אני מבקשת להשלים את המחקר שמסקנותיו הראשונות פורסמו בכתב העת הצרפתי *Revue des études juives*. עד עכשיו זיהיתי חמישה כתבי יד הכוללים את המילון שהיה ידוע ככל הנראה בשם "קיצור שרשים": Vatican, Biblioteca Apostolica ebr. – Roma, Biblioteca Angelica Or. 12 (4.18.A) – Cambridge, St-John's college 218 (I. 10) – 413 Hamburg, Staats-und Universitätsbibliothek – Oxford, Bodleian Library Hunt. 292 (Uri 474) Cod. hebr. 74. כתבי יד אלו הועתקו בין המאה ה-13 למאה ה-16.

אין ספק שהמילון היה עדיין בשימוש בימי הביניים המאוחרים והיה מספיק פופולרי כדי שמורה לעברית יעתיק אותו עבור תלמידו הנוצרי, קרוב לוודאי בחוגי ההומניסטים הנוצריים. עמידותו של הטקסט מרשימה, שכן הוא נאלץ להתמודד עם הפצתו הנרחבת של מילונו המפורסם של דוד קמחי, **ספר השרשים**. חשוב לציין שמדובר בקיצור או בסיכום של ספרו של אבן ג'נאח כתאב אלאצול בתרגומו של יהודה אבן תיבון, המשקף, בתפיסת השרשים, מצב דקדוקי שקדם לעבודתו של דוד קמחי.

מתי ואיפה נכתב "קיצור שרשים" זה? בחמשת כתבי היד שנבדקו מופיעים לעזים פרובנסליים רבים, ולכן אין ספק לגבי מיקומו. בהקשר זה נשאלת שאלה נוספת: כיוון שחמישים שנה בלבד מפרידות בין תרגומו העברי של כתאב אלאצול שתרגם יהודה אבן תיבון (לוניל, פרובנס) ובין **ספר השורשים** (נרבון, פרובנס), אפשר לתהות על נסיבות כתיבתו של המילון המקוצר – לפני פרסום חיבורו של קמחי או אחריו. התשובה לשאלה זו תוביל אותנו לדיון במחברו המשווער של המילון ובמניעיו.